

Il plan d'instrucziun 21 ed il rumantsch grischun

La posiziun dalla Conferenza generala romontscha sursilvana

Il plan d'instrucziun 21 (PI21) formulescha cumpetenzas ch'ils scolars ston contonscher. Quei fa el pli ligionts che ses antecessurs. Tgei vul quei dir pils scolars dallas scolas idiomaticas che stuessen – sch'ei mass tenor il sboz dil PI21 – contonscher cumpetenzas en lur idiom ed en rumantsch grischun (rg)?

DA FRANCESTG FRIBERG, PRESIDENT CGRS

Dalla radunonza extraordinaria dils 30.09.2013 ha la Conferenza generala romontscha sursilvana (CGRS) priu posiziun pertuccont il rg el PI21 e rispundiu alla damonda tschentada sura. El decuors dalla stad 2013 tochen il schaner 2014 han ulteriuras 43 instituziuns sursilvanas ed engiadinasas (vischnaucas politicas, organisaziuns culturalas, partidas politicas e scolas) intervegniu detschartamein tier la Regenza grischuna e tier il DECA, comunicond lur malcontentientscha davart ils cuntegns dil sboz dil PI21 quei che pertucca las finamiras exageradas da rg, e/ni mussond vi silla situaziun inacceptabla davart ils mieds d'instrucziun idiomatics. Ei suonda la posiziun dalla CGRS pertuccont il PI21 levamein scursanida. La consultaziun pil sboz da tal ei stada terminada cun la fin d'october 2013. Il PI21 havess da vegnir deliberaus igl october 2014.

1. Confruntaziun cun dus lungatgs secrets

Il PI21 pretenda dils scolars che vegnan alfabetisai egl idiom era cumpetenzas dil rg, quei naven dalla scoletta tochen la novavla classa. Entochen la fin dalla scola populara stuessen ils scolars saver leger e capir il rg aschi bein sco lur idiom. En connex cun texts da diever vegn schizun dau la gronda peisa al rg. Contonscher las cumpetenzas en rg numnadas el PI21 vul dir confruntar ils scolars dallas scolas idiomaticas permanentamein e parallelmein cun dus systems secrets: igl idiom ed il rg. Quei cunterfa a tut las reglas dalla didactica da lungatgs.

2. Clausuras ed examens egl idiom ed en rg

Il PI21 formulescha cumpetenzas che ston vegnir contonschidas e sedistingua cheutras dil plan d'instrucziun vegl: Quei muntass che scolars da scolas idiomaticas savessen vegnir examinai en rg ed egl idiom. Quei fuss surdumandau ils scolars e fagess encunter all'autonomia da vischnaucas els loghens nua ch'igl idiom ei lungatg uffical e d'instrucziun.

3. Negligientscha dils idioms

Ferton ch'il PI21 dat gronda peisa al rg vegnan las enconuschientschas dalla grammatica egl agen idiom limitadas a formulaziuns sco: ils scolars e las scolaras san ch'ei dat..., san identificar..., san differenziar.... Quei vul dir ch'els scolars duein p.ex. saver identificar ils temps grammaticals ed applicar quella savida en tut ils idioms ed en rg. Ei vegn denton buca pretendiu ch'els sappien era duvvar endretg ils temps en lur idiom.

4. Mieds d'instrucziun en rg per scolas idiomaticas

El PI21 vegn definiu tgei funcziun ch'els idioms ed il rg duessen ver el futur ellas scolas romontschas. Quellas differentas funcziuns dad idiom e rg ein aunc mai stadas in tema ella publicitad! Citat p. 14 ord Fachbereichslehrplan/Sprachen Kanton Graubünden/Strukturelle und inhaltliche Hinweise: «(...) (z.B. *Sachtexte eher für Rg, literarische Texte eher für Idiom*).(...)» En scola vegn p.ex. luvrau els roms reals cun texts da diever (Sachtexte).

El ciclus 2 dil PI21 (3. tochen 6. classa) vegn formulau p.ex. la suandonta finamira: Citat: «*Las scolaras ed ils scolars ... chapeschan texts da diever en rg adattads a lur vegliadetgna (p. ex. meds dad uman ed ambient,...)*. Ils scolars stuessen capir «meds dad uman ed ambient» per rg. Cun quei vegness schaffiu la basa per introducir ils mieds d'instrucziun da carstgaun ed ambient per rg ellas scolas idiomaticas. Ils roms da carstgaun ed ambient astgan buca vegnir surduvrai per far emprender ils scolars il rg. Gest era en quels roms emprendan ils scolars igl idiom.

5. Rg en scoletta / 6. Capir il rg plidau

Tenor il PI21 vegnessen gia ils scolarets da scoletta confruntai cul rg. Els stuessen era emprender da capir il rg plidau. Ella discussiun publica ei quei aunc mai stau in tema! Era il Model da coesistenza ed il Concept Haltiner (CH) tschontschan buca da rg en scoletta ed il rg vegn definiu sulettamein sco lungatg secret.

6. Ignorau la basa legala ed il Model da coesistenza

Tenor art. 3 dalla constituziun cantunala ed art. 18 dalla lescha da lungatgs cantunala decidan las vischnaucas davart lur lungatg da scola. Cun pretender cumpetenzas en rg da scolars che vegnan alfabetisai egl idiom, vegn cunterfatg a quella basa legala. Plinavon cunterfa il PI21 era al Model da coesistenza respectiv al CH ch'ei ina part dil Model da coesistenza. Sebasond sil CH tschontscha quei model aschibein sin scalem primar sco sin scalem superiur dad ina confruntaziun precauta cul rg cussegliond dad applicar ina schelta da singuls texts adattai alla vegliadetgna.

Diese Pagina Rumantscha steht unter der Verantwortung der Conferenza Generala Romontscha Sursilvana (CGRS) und muss nicht die Meinung der Redaktion wiedergeben.

